

مسعود بربر
گروه سرزمین

شوستر، شهر سازه‌های باستانی آب

حوضچه و نهری عظیم که هزاران سال پیش با دست کنده‌اند و از همه سو، آبشارها، تونل‌ها و آسیاب‌هایی در آن آب می‌ریزد. حالا مرغابی‌هایی هم در حوضچه شننا می‌کنند و گنجشک‌ها و پرستوهایی بر آسمانش این سو و آن سو می‌پرند. کمی آن طرف‌تر کارون جاودانه روان است و اینجا شوستر است. شهر سازه‌های آبی.

سازه‌های آبی تاریخی شوستر مجموعه‌ای به هم پیوسته از پل‌ها، بندها، آسیاب‌ها، آبشارها، کانال‌ها و تونل‌های عظیم هدایت آب هستند که در ارتباط با یکدیگر کار می‌کنند و در دوران هخامنشیان تاساسانیان، جهت بهره‌گیری بیشتر از آب ساخته شده‌اند. در سفرنامه مادام ژان دیولافوا باستان‌شناس فرانسوی از این محوطه به عنوان بزرگ‌ترین مجموعه صنعتی پیش از انقلاب صنعتی یاد شده است.

اساس کار مجموعه به این صورت است که سد گرگر مسیر رودخانه را مسدود کرده و سطح آب را برای آبیگری سه تونل حفر شده در تخته سنگ بالا می‌آورد. تونل‌های سه‌گانه آب را به مجموعه هدایت می‌کنند و به کانال‌های متعددی تقسیم می‌شوند که پس از گرداندن چرخ آسیاب‌ها، آب به صورت آبشارهایی به محوطه‌های حوضچه مانند سرآب می‌شود. یکی از ویژگی‌های بسیار بارز مجموعه آسیاب‌ها و آبشارها مجاورت آن با بافت تاریخی شهر شوستر است. این محوطه علاوه بر استفاده‌های صنعتی، در روزهای کم آبی نیز، آب مورد نیاز ساکنین را تأمین می‌کند. یک ویژگی بسیار زیبا و منحصر به فرد بصری نیز که در این مجموعه وجود دارد و جلوه‌ای خاص به آن می‌بخشد این است که آب حاصل از پساب آسیاب‌ها به صورت آبشارهای مصنوعی زیبا به محوطه‌های حوضچه مانند می‌ریزد که منظره‌ای چشم‌نواز و دل‌انگیز را در مقابل دیدگان هر بیننده به وجود می‌آورد. همچنین در محوطه پشت بند که محل آبیگری سه تونل معروف سه کوره، دهانه شهر و بلیتی است نیز چشم انداز زیبایی به چشم می‌خورد.

علاوه بر موارد ذکر شده، بر خسی پیچیدگی‌هایی که در طراحی تونل‌های آبرسانی وجود دارد، جهت بهره‌برداری غیر از مصارفی همچون آبیاری اراضی بوده است. تونل‌های سه‌گانه در پشت پل بند گرگر، وظیفه انتقال حجم معینی از آب را برای به حرکت در آوردن پره‌های آسیاب بر عهده داشته‌اند. رودخانه گرگر مربوط به دوره هخامنشی است و در شمال شهر شوستر، در محل بند میزان از شاخه اصلی رودخانه کارون جدا شده و در روستای بندقیر در

جنوب شوستر مجدداً به رود کارون می‌پیوندد. گرگر کاملاً به صورت دست‌کنند است و احداث آن را به اردشیر بابکان، شاهنشاه ساسانی نسبت داده‌اند اما مطالعات باستان‌شناسی این تاریخ را عقب‌تر برده است. قدیمی‌ترین آثار شناخته شده در شوستر مربوط به دوران پارینه سنگی و پیش از تاریخ بوده است. این شهر در دوره ایلامی به دلیل نزدیکی به معبد جغازنبیل از اعتبار ویژه‌ای برخوردار بوده و در دوره هخامنشی مزداریون و سازه‌های آبی آن پایه ریزی شدند. شوستر در دوره اشکانیان پایتخت حاکمان محلی خوزستان بوده و در زمان ساسانیان یکی از مراکز مهم خوزستان به شمار می‌رفته است.

تجدید بنای شوستر را به اردشیر بابکان نسبت می‌دهند و در این دوره است که شوستر به صورت

جزیره‌ای میان آب‌ها قرار گرفته و معماری گسترده آبی به صورت کانال‌ها، پل بندها و آسیاب‌ها در گوشه و کنار آن شکل گرفتند. پس از او به روایت تاریخ در زمان شاپور ساسانی، آبادانی شوستر به پایان رسید و این شهر در خشان ترین دوره تاریخی حیات خود را گذرانده و با تجهیز تاسیسات آبیاری، کشاورزی در این شهر رونق فراوان گرفت.

قلعه سلاسل شوستر دژی است بسیار بزرگ که دارای حیاط‌های مفصل و متعدد و سربازخانه‌ها و طولیه‌ها و حمام‌ها و شبستان‌ها و برج‌ها و باغچه‌ها و قورخانه و نقاره‌خانه و حرم‌خانه و آشپزخانه و قاپی‌های متعدد و حوض‌های بزرگ و حصار و خندق بوده است. اکنون تمامی عمارت‌های آن تخریب شده‌اند و جز اتاق‌های زیر زمینی، شوادان‌ها

و تونل‌های داریون چیزی از آن نمانده است. متون تاریخی از وجود آن در زمان هخامنشیان حکایت می‌کنند و قلعه تا حدود ۵۰ سال پیش آباد بوده است. این قلعه به جز نقش دفاعی که از شهر شوستر داشته، مرکز کنترل نهر داریون و همچنین محل استقرار والی خوزستان بوده است. با وجود تخریب قسمت عمده این قلعه، بخش‌های باقیمانده چشمگیر و بسیار دیدنی هستند. مادام ژان دیولافوا باستان‌شناس اعزامی دولت فرانسه در سال ۱۸۸۱ م درباره قلعه می‌گوید: «قلعه سلاسل اقامتگاه رسمی والی خوزستان است، در روی کوهی که مانند فلات کوچکی است قرار دارد. در پای این کوه هم یکی از شعب کارون که شطیط نام دارد عبور می‌کند، و ساختمان‌ها و استحکاماتی که از عهد ساسانیان باقی مانده‌اند آن را از طرف شهر قایل دفاع می‌سازند.»

طومار اهالی شهر بلداجی چهار محال و بختیاری به استاندار

اهالی شهر بلداجی استان چهار محال و بختیاری، در پی تخریب امامزاده شهرشان در طوماری خواستار پیگیری و حل این مشکل توسط استاندار شده‌اند. بخشی از این طومار به شرح ذیل است:

اینجانبان امضا کنندگان این طومار از اهالی شهر بلداجی به استحضار می‌رسانیم، اداره اوقاف شهرستان بروجن چندین سال است، عملیات گسترده‌ای در محوطه امامزاده حمزه علی (ع) این شهر به منظور گسترش ساختمان امامزاده آغاز کرده است.

این طرح بعد از گذشت ۱۰ سال تاکنون به بهره‌برداری نرسیده و اوضاع نابسامانی در این منطقه به وجود آمده است. با این وجود، اداره اوقاف به جای ساختن و تکمیل ساختمان‌های نیمه‌کاره هنوز مشغول خراب کردن است.

بطوریکه اخیراً دامنه این تخریب‌ها به بنای اصلی امامزاده رسیده و با پیکور زنجیری، مساجد کنار امامزاده را تخریب کرده و با تراشیدن صخره‌های کنار ساختمان خسارت‌های جدی به ساختمان قدیمی امامزاده وارد کرده است. اداره اوقاف به بهانه‌های واهی مانع حضور بیمانکار اداره میراث فرهنگی در این طرح شده است.

همچنین با فرافکنی اداره میراث فرهنگی را دلیل اصلی عدم ساماندهی امامزاده و تخریب آن می‌داند. قصور اداره کل اوقاف استان درباره حفظ حرمت امامزاده، نگهداری و بازسازی اثری که ثبت ملی شده، بر هیچکس پوشیده نیست. لذا از استاندار عزیز تقاضا داریم در خصوص ممانعت از تخریب کامل این بنای تاریخی و مقدس اقدام فرمایید.

تلفن: ۲۲۰۴۴۲۰۴
follow us on Instagram
@JC_IRAN

جانان‌تان چارلز | JC